

**JOANES OTXALDE
KOPLAK
BIDARRAI, XIX. MENDEA**

<http://mediateka.fonoteka.com>

Nafarroako Gobernua - Gobierno de Navarra
Euskarabidea - Instituto Navarro del Vascuence
Nafarroako Euskararen Mediaketa - Mediateca del Vascuence de Navarra
<http://mediateka.fonoteka.com>

Iturria:
<http://klasikoak.armiarma.com>
Joanes Otxalde
Bertsolaritzaren historia II, (Patri Urkizuren edizioa). Etor, 1991.
Bertsio informatiko honen egilea:
Elea

Nafarroako Euskararen Mediaketak egindako lanak publikoak dira eta, Jabego Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

JOANES OTXALDE
KOPLAK
BIDARRAI, XIX. MENDEA

AGUR, ADISKIDIA, JINKOAK EGUN HUN
(Otxalde eta Etxahun)

Agur, adixkidia, Jinkoak egun hun:
Zer berri den errazu, zuk, othoi Xuberun?
Ezagutzen duzia Barkoxen Etxahun?
Holako koblaririk ez omen da nihun...
Bisitaz joan nindaite, ez balitz hain urrun.

Jauna, ezagützen dit Etxahun Barkoxen:
Egün oroz nitzozü hüilantik ebilten.
Bethi gazt'ezin egon, ari da zahartzen:
Lau hogoi urthe ditü mündin igaraiten;
Orai ez da bertsetez hainitx oküpatzen.

Jauna, behar dautazu gauza bat onhetsi,
Bainan ez zautzu behar hargatik ahantzi;
Huntaz egiten dautzut gomediorik aski.
Konprenituren duzu hitz laburrez naski:
Errozu ene phartez milaka goraintzi.

Zure komisiona nahi dizit egin.
Konbenitzen zidazüt hanitx plazerekin.
Egon nahia zira arren jaun harekin?
Huna Etxahun bera, present da zurekin...
Nik ere ez diota zü nor ziren jakin?

Jakin ere behauzu, dudarikan gabe,
Zeren egin dautazun errespetuz galde.
Entzutia baduzu nitaz lehen ere;
Nor nizan erraitia ez dizit herabe:
Lapurdin deitzen nute Jan-Batixt Otxalde.

Bihotzaren erditik egiten dit erri,
Zure ganik entzütez parabola hori.
Damützen ez bazaiko zelüko Jaunari
Behar ditzügü eman zunbeit berset berri,
Bai eta ber denboran eskiak elgarri.

Amodioz derautzut eskia hedatzen,
Zenbat atsegin dutan ez duzu phensatzen.
Gizon batzuek nute ainitz atakatzen,
Ez dutala ikasi phertsuen emaiten...
Zuk laguntzen banauzu ez nute lotsatzen.

Etxahun Ziberuan, Otxalde Lapurdin
Bürüzagi girade kantoren egitin.
Ez gitüzü gü lotsa, nor nahi jin dadin;
Erranen dit orotan gure Uskal-Herrin:
Jokatüren dügüla hek plazer dütenin.

Jauna ez dugu behar sarthu urgulutan
Etsaminatu gabe gur'izpiritian.
Irakurtu izan dut, lehen, liburian:
Jaunen Jaunak direla agertzen mundian,
Erbia lo dagola ust'ez den lekian.

Lehen zaharretarik entzüna dit hori:
Mündian bat badela denen büruzagi...
Halere nahi badira gure kontra hari,
Unheski kantatzeko zunbeit berset berri,
Lotsa gabe gitüzü denen zerbüttxari.

KHILO-EGILEAREN KANTUAK

Amikuzeko Gilen khilo egileak
Etxetik khendu ditu bere langileak:
    Sehi maiteak!
Zeren galdu dituen irabazbideak.

Ez dezake nehun sal kilho-ardatza,
Nagusitu baitzaio galtzerdi orratza,
    Moko xorrotxa!
Ez da izertu nahi oraiko neskatxa.

Elhe biltzen dabila, galtxoina eskuan,
Laneko gogorikan ez baitu buruan,
    Alfer moduan!
Oihal guti emaiten kutxaren xokhuan.

Gazte irule guti da Eskual Herrian,
Bat ez dugu ikhusten khiloa gerrian,
    Athe hegian,
Oi, zer prendak horiek saltzeko ferian.

Oraino zombait bada xaharño hoietan,
Iruten hari denik berant arratsetan,
    Bihotzminetan!
Hobek ez lagunduz behar orduetan.

Askotan altxatzen da amasoren boza,
Bainon ilobak ez du hartu nahi untsa,
    Lanerat lotsa!
Arantze gabe nahi bailuke arrosa.

Amak goizean oihu: jeiki hadi haurra;
Ez deia aski luze hiretako gaua?
    Har zain haintzurra!
Itzuli beharra dun baratzeko lurra.

Alabak arrapostu ohetik gostura:
Bego bihar artino haintzurtzeko lurra,
    Arte laburra,
Zeren juan behar bainiz egun merkhatura,

Zuri galdatzen dautzut, izeba Maria,
Hea lakhet lekhu den gaztentzat hiria;
    Hain da egia:

Hara juaiteko badut hainitz gutizia.

Horra nora dabiltzan oraiko neskatxak;
Lur lanetako dira sobera beratzak,
    Oi, alfer hotzak!
Akhabo eginen du laster laborantzak.

Neskatxa, gazte deno, itxuraz da abil,
Esposatu berrian, jaunarentzat umil,
    Ondoan zarphil!
Galtzetako zilhoak erdirat ezin bil!!!

AMODIOA ZER DEN

Amodioa zer den hasi niz frogatzen.
Hortarik parte bazen enetzat Ortzaitzen,
Ni despejitu gabe bertzeekin ezkontzen,
Zer estatutan zagon etzuien pentsatzen!

Hitz emanikan badu hogoi hilabete,
Geroztik baiginuien bethi elgar maite;
Uste gabian zerauku, bai, eguna bethe,
Hortarik ethorri da enetako kalte.

Jose Beristan eta Jan Mari Etxenik,
Kontent behar ginenak ezkontza eginik;
Baja ukhan baginu aita amen ganik,
Ez ginuien izanen holako xangrinik.

Hartan nahasi duzu saltsa bat ederra,
Urrun hedatzen baita plataren giderra!
Orai emozu gatza, ez bazir'auherra,
Josek emanik badu behar den bipherra!

Guziak dohakabe jin gira mundura,
Bai eta eroriak oro bekhatura;
Etsaia hari zauku atakan ardura,
Ihes egin dezagun mahain sakratura.

IRISARRIKO TOBERETAKO KANTUAK
(1883)

Aurthengo ihautirian, Irisarriko herrian,
Besta eder bat egin baitute gaztek elgarren artian;
Holako guti gerthatzen baita
Hoin justu lekhu batian.

Arribatzian plazara, eder zen hango entrada;
Musika eder konpleta bazen, oro behar zen bezala;
Jende hainitzek erraiten zuten:
Hauxe da hau pasturala.

Jaun gazte bat: Kapitaina, ordre ederrekin jina;
Iduri zuen hamalau urthez batailunian egona...
Haren bestimenda fina
Urhe zilharrez egina.

Berrogoi-ta lau dantzari: guziak ederki ari;
Gur eder batzu egin dituzte, dantza artetik elgarri.
Hainitz ziren maithagarri,
Orok anaiak iduri.

Bazen hainitz kabalier, ikhustia baitzen eder;
Atsegin frango egin baitute ikhusliar adixkider:
Zaldi gainian kurrier,
Jeneralak bezain fier.

Beztiturik bazen egun pasaturik ehun lagun.
Fama handi hau heda ditake Eskualherrietan urrun;
Gaizkiko baikinen beldur,
Amodioz oro legun.

Hori zen herriko besta, hortaz dudarikan ez da;
Zahar gaztiek atsegin zuten zeren izan den onesta;
Guziak baltsan ohoratzen tut
Erran gabe bederazka.

Mandozain batzu azkarrak, iduri katalandarrak,
Kuskulaz eta juarez beterik beren zaldien bulharrak;
Harrabots horren indarrak
Harritu ditu bazterrak.

Herriko jaun auzapheza, gizon perestu, onesta;
Haren gostura egin izan du gazteriak atzo besta;

Berak ere idukitzen du
Zuzenbideko intresa.

Herriko buruzagiak: oi, lehen laborariak!
Ohore hori ekhartzen baitu departamendu guziak;
Jaun Prefetaz onetsiak:
Primaren garhait sariak.

Hainitz jende, urrundarik, ikhustera bazen jinik;
Denbora huna izan baitugu, fortunak hala emanik;
Ez dugu izan malurrik,
Ez dugu deusen beldurrik.

Biba, biba Irisarri! oroz konpli dira jarri.
Amodioa atxikazue, orai bezela elgarri.
Lanean hemen naiz ari
Zahar gazten zerbitzari.

PEPA ETA KOAKIN

Berri triste lizun bat jin zaut Baionatik
Bi presuna desonest lazotuen gatik;
Fidelik igorria ahal dut hargatik,
Gu ebitatu nahiz heien bekatutik.

Hamabi presunetan bazen familia,
Aitaz bertze guziak ohian eria;
Jainkoak ereman tu haurretarik bia,
Ondotik hoiien ama deitoragarria.

Gizona zein triste den esposa gal eta,
Lorikan ezin egin, bethi pentsaketa;
Ohetik neskatuari: zato hunat Pepa,
Hemen egonen gira gostuz elheketa.

Eta Pepak eman du hor arrapostua:
Jauna, ez ahal zira zangoak hoztua,
Berehala heldu niz itzaltzen dut sua,
Ez galtzerat uzteko holako kasua.

Horra nun bizi diren biak elgarrekin,
Gainerako berririk nik ez diot jakin;
Berek untsa dakite, enetako latin,
Gostuan bizi dira Pepa eta Koakin.

Xetobra bat egin du seme jaunak ere,
Bi haur eginarazi hogoi urthe gabe;
Gazterik jarria da bi andreren jabe,
Bainan ez du aithortu haurrikan batere.

Familian on dira holako manerak,
Nunbait hatxeman ditu aitaren paperak,
Sekula gauz'onik ez, lohi ta alferrak;
Aise jotzen daizkote tut eta toberak.

Hemeretzi urthetan horrenbertze gaizki,
Jainkoak laguntzea othe du merezi?
Haurrak lagundu gabe ahal ditu utzi,
Amerikalat juan da guzien ihesi.

Pepa, zure berriak jakin ditut atzo;
Nola egona ziren hogoi egun preso;
Bero denak itzala batre ez du gaixto,

Handik athera zira aza bezein fresko.

Hola preso juaiteko zer zuen sujeta?
Etabliatik hartu bertzeren paketa;
Denen bixtan hartzeko bazuen kopeta;
Hori deitzen baitugu ohoinen bokheta.

Orai behar sofritu zinak eta trufak,
Eta gero, ondotik joko tuzte tutak;
Holako anderiak gizonentzat hautak,
Ederki biltzen tutzu kanpoko buruxkak.

Behin egin du eta egin dio berriz,
Debruak hurbildanik atxikitzen irriz;
Saria hitzemanetz, tzarkerian hariz,
Irina behar eta pagatzen du zahiz.

Koakin horrek baditu, lau dotzena urthe,
Pepak oraidino ez hemeretzi bethe;
Deusik gabe hartzen du zeren duen maite,
Hortarik ukhan dio on bezenbat kalte.

Huna gure bizia zoin laburra dugun:
Atzo bizi zen frango bada hilik egun;
Bekatuaren nota hedatzen da urrun,
Mundu galgarri huntan ez izan hobendun.

Kantu hauein emaile Otxalde Larregain,
Presentak merezi tu eginaren ordain,
Hazi on bat baitute kantu hauiek erain,
Zien falta guziak hartzen tut ene gain.

BESKOITZEKO PESTETAN

Bixintxo egiten da Beskoitzeko pesta,
Aurthen ederra zela dudarikan ezta;
Kanpotarra jina zen hortara doblezka,
Ederki gusta baitzaut zonbaiten bisita.

Hortakotz ditut eman zonbait bertsu berri:
Zertan egin dautaten jaun batzuek irri;
Ez dut deklaratu nor diren nehorri,
Bainan sujeta zer den erranen dut zuri.

Piarres ala Marti, higual dela Jakes,
Hiru lagun jin zaizkit argi haste batez,
Egarriak zirela, pitarraren galdez,
Satifaturik nago heien onestatez.

Parthetan hikaturik zirela egonak,
Makhurtu zituela gauaren ilhunak...
Ohetik entzun ditut hekien marrumak,
Halere jalgi ziren, ez dira putrunak.

Batek galdegin zautan: indak edatera,
Ni bethi ekharria plazer egitera,
Gogotik jeiki nintzan pitar eraustera,
Artean in zautaten ixilik afera.

Errepikaz joan dira etxerat harditik,
Bideko jats gider bat eginik erditik;
Berri bat beharko dut orai haren gatik;
Ez othe dut ukhanen hetarik arditik.

Gazteak nahi dira zaharrez trufatu,
Bertzenaren hartzea etzaie bekatu,
Diruaz ez badute nahi arranjatu,
Norbaitek beharko du gorphutzez pagatu.

Afera ez da, jaunak, hortan pasatuko,
Berak planta balizte, nuzke bi lekuko.
Ez badut ene jatsa, asteleheneko,
Segur afera dela tribunalerako.

Ez dut gaizki xahutu orduko pitarra,
Bethi ene aldiko pagamendu txarra;
Berbal bat eginen dut bai eta fierra,

Ez badautet itzultzen ene jats giderra.

Zonbait sos nahi nuzke hetarik athera,
Norbaitek beharko du largatu sakela;
Baionan galtzen badut, Paberat apela,
Salduko badut ere buruko xapela.

—Othoi, barkha zaguzu aldi hau Otxalde,
Zuri galdegiteko baikinen ahalge,
Eta besterik dena, ez ginen kapable
Etxeraino juaiteko makilarik gabe.

—Ez da bere nahitan beharretan dena,
Bekhan gertha dadila holako orena;
Zuhaurek aithor duzu, baduzu hobena,
Etzuiena balio galdatzeko pena.

—Memento hartan nintzen, jauna, beharretan
Eta ez hanitz hazkar neure indarretan;
Ez bazira ibiltzen jestu horietan
Satifatuko zitut ondok'egunetan.

—Barkhaturen dautziet beraz huni esker,
Tribunaleko jauner egin gabe plazer;
Dirurik eman gabe heier eta bertzer,
Hobe dugu jatea zonbait oilo ixter.

BERANTEKO URRIKIAK
(1868)

Bizi nintzena bakean
Ait-amekilan batean,
Tratulari bat sartu zerautan uste gabarik etxean,
Ez baitzuen nahi handik athera ni saretan sar artean.

Amerikako bidea
Har-ezazu jaun gaztea,
Erranen datzut nola bizi den leku hartako jendea:
Hemen kobrea bezain nasaiki han badabila urhea.

Orduan nintzen harrotu,
Gogo guzia berotu:
Abisu franko izan dut bainan, ez naiz nihori behartu;
Ni zoro bezain hura ernea, laster ninduen beretu.

Diru goseak nerama,
Utzirik ait-eta ama:
Arrosa petik ather'orduko, areantzetan atzemana
Nahigabetan bethi bizi da aiter behatzen ez dena.

Untzian hasi senditzen,
Damuak bihotza zaurtzen...
Ald'orotara begira, bainan urik baizen ez ikusten:
Haize tenpestak, masten karraskak zain guziak ikharatzen.

Sarthu naiz azken buruan
Gogo naukan lekhuana;
Neure etxean nintuelarik atseginak inguruan,
Orai hemen naiz, dohakabea, nehor gabe desterruan.

Bizi naiz nahigabetan,
Bethi hasgorapenetan;
Damu min gaitzik finkatu nintzen bertzen solas ederretan
Geroztik hunat urrikitu zait probetxu gabe bortzetan.

Ene haurride gazteak
Ez segi ene bideak;
Ithurri khiratsetan edan du zuen anaia maiteak.
Hemen egunak luze doazko nola herrian urtheak.

Bidali diot amari
Zertaz nagon hemen eri:

Zerbait laguntza egin dezola nigarrez dagon haurrari,
Ahalik balitz, nahi bailuke sortu-lekhurat itzuli.

Hemen nago lotsatua,
Dolu minez hiratua
Ikusten badut berriz aldi bat Eskual-herriko zerua,
Hor biziko naiz, lehen bezala, galtzen ez badut burua.

ZAHAR GAZTEN ARTEKO PARABOLA

Ene izpirituian bazen zombait pentsu,
Oraino zen guzia etzerait hustu.
Othoi, egizazue zertaz diren kasu,
Esplikatuko ditut ahal bezein justu:
    Zahar bainan prestu,
    Odola zaut hoztu,
    Bihotza re lastu,
    Gorphutza beraztu,
Oraino gazte banintz, banuke gostu!

Zahar gazten arteko hau da parabola:
—Xuxen esplicitzia hainitz gogor da
Gaztea ez daiteke adin batez molda,
Gorphutza sendo eta hazkar du odola;
    Zaharra ez hola:
    Iragan denbora
    Ethortzen gogora,
    Et'ezin kontsola,
Nekez bihurtzen baita zahar arbola!

Egunak badohazi egunen ondotik,
Ez dira denak bardin juaiten hargatik:
Atzo iguzkia zen dirdiran zerutik,
Egun goibelak jalgi itsaso aldetik,
    Euria ondotik,
    Hasi da gogotik,
    Hedoi en barnetik;
    Hortakotz badakit
Erituko nizala bustiz geroztik.

Uda lehen arrosa neguan arrado;
Hosto baino arantze du gehiago;
Oroz ohoratua primaderan dago,
Izotza jinez geroz loreak akhabo,
    Handik goiti gero,
    Ez du gehiago
    Zeren ez den bero;
    Hortaz segur nago;
Hori bezala gira zaharrak oro.

Huna gaztetasuna zoin den loriosa,
Horri konparatzen dut gure arrosa:
Usain gozo ezti bat kolorez airosa,

Bere arropa ere hanitz baliosa.
Zahar odol hotza,
Nundik ez da lotsa?
Flako du bihotza,
Baitaki hain untsa
Lur barnean duela laster gorputza.

Aspaldi du nintzala kreatu mundura,
Geroztik pasatu da hainitz denbora;
Atsegin batendako frango arrangura,
Miseria kantatuz bizi niz ardura;
Geroko mentura,
Nik banu segura,
Egin nio hura,
Hanitzen gostura,
Zaharrek gaztetzeko baginu moda!

Zahar giren guziak gaztetzen bagina,
Munduan hanitzentzat zer atsegina!
Horrek senda lezake gure bihotz-mina,
Gibelerat itzuliz pasatu adina.
Gazte larru fina,
Kolorez adina,
Ongi etsamina,
Salbazak arima,
Ararteko harturik Ama Birjina.

Zahar bezeinbat gazte badoha mundutik,
Nahiz zaharrak oro doazin hargatik;
Heriotzek'orena ez ahantz burutik,
Seguragorik ez da sortzeaz geroztik;
Juaitean hemendik
Gizonak etzakik
Zer dagon ondotik
Bekatuen gatik
Barkhatzen ez badauzku Jaunak zerutik.

Urgulutik hasi zen lehen bekhatua,
Luziferrek emanik du zimendua;
Asaldatu baitzuen lehenik zerua,
Bai eta pitzarazi ifernuko suia,
Suge harmatua,
Maria Sainduia,
Lehertu buruia,
Jin zenian ordua,
Haren medioz dugu salbamendua.

Etzitut imitatu Ama orai artean,
Orai eginen zaitut oroz batean;
Jesus, Maria, Josep, hitz hok aiphatzean
Bake gozo ezti bat badut bihotzean;
    Oi, heriotzean
    Jaunak jujatzean,
    Jar zaizkit aldean,
    Hil nadin bakean;
Zuretzat har nezazu azken hatsean.

EZPELETA HERRIAN

Ezpeleta herian, ostatu batian
Gerthatu izan naiz bazkari batian,
Uste gabian, laur lagunetan;
Espantuia frango bere saltsetan,
Etxek'andera bere lanetan,
Ageriko da gero obretan.

Etxek'andera goizik jeiki zen;
Zortzi orenetan suia hila zen,
Haragia're buxerian zen;
Hamek'orenetan garburen sartzen,
Eguerditan bazkaria prest zen;
Zopa on baten manera bazen...

Zopa jan eta haragi hori
Ekharri dauku egosi berri,
Begiratu eta egin neron irri;
Poxi poxi bat eman zautan niri,
Zer jenero zen etzen ageri,
Mamia guti, hezurra handi.

Arnoa zuten Bordalekotik,
Edo bertzela taula zokhotik,
Agoilatua ongi uretik;
Edan dezagun beraz gogotik,
Horditziaren beldurra gatik,
Horrek ez gaitik joko burutik.

Zalhu dabila zerbitzaria:
Saltsa bat badu egin berria
Nahi dugunez haren erdia;
Egin dezagun beraz guardia,
Saltsa eztela egin berria,
Bezperakua, mintzen hasia.

Galdetzen derogu zerbitzariari
Ekhar dezagun erraki hori
Ongi errerik, gizenean guri;
Begiratu eta egin neron irri,
Zikhiruaren ama txarrari;
Mehe zen bainan etzen emari.

Kafe on batek denak ahazten.

Galdetu orduko berehala prest zen,
Ura doidia pegarran zen;
Hasi zen beraz noizbeit ekhartzen,
Ura doidia hasia beltzten:
Kikera erdi bat phurruska bazen.

ZALDIZAHARRA

Hemen gaude hitz hartuiak,
Konplitu nahiz botuiak:
Zaldi zahar famatuiak
Merexi ditik kantuiak:
Kurriturik merkatuiak
Ezin egin tu tratuiak.

Sujeta dugu Txiletik;
Sud-eko Amerikatik,
Zaldi zahar baten gatik.
Deus onik baden eztakit:
Ez daite jeiki lurretik...
Hala jakin dut nunbaitik.

Saltzalea Eskualduna:
Muthil gazte fanfarruna...
Egin uste du fortuna,
Zeren baitu zaldi ona!
Erostuna da Gaskoina:
Gostako zako fazoina!

Zaldia zuen eria
Aspaldi kendu nahia;
Erran behar da egia
Triste zuela begia;
Nun nahi den eroria,
Menbroz ez daite balia.

Orhoituko gira beraz
Urtharrilaren hamarraz.
Zaldia zagon larru-has...
Pherekatuz oihal-zedaz
Muthilak joan zuen gabaz
Despejitu ere arras.

Gaskoinaren arrangurak
Ez ahal ziren laburrak;
Orhoitzen hil beldurrak
Eta galdu sos ederrak:
Saltzalearen gezurrak
Trenkatu dazko hezurrak!

Bera miriku ta barber,

Erremedioak alfer;
Ez tu izan aski laster.
Huna zertaz zuen plazer:
Bizi baita Jaunari esker.
Erraiten du Pater Noster.

Orai hor da agerian;
Sendatuko da agian!
Haurrak jarriarik aldian
Noiz hilen den goardian;
Hiltzen den ordu berian
Sartuko dute hobian.

Herioa gauza beltza:
Nehork ezin zuzen pentsa!
Behin hautsiz geroz kesa,
Partitzeko baitu presa;
Botatzean azken hatsa,
Hura da memento latza!

Aitaso hasi larrutzen,
Zenbait sos behar baitzuten,
Juramentuka hari zen...
Ilobek oro entzuten:
—Nabalak eztu pikatzen—
...Zihoan tratatzen baitzen.

Nahi baduk bertzen ganik,
Eman behar duk lehenik...
Zaldiak ez badu janik
Ez tik egiten lan onik.
Orai joana da hemendik
Abisu hori emanik.

Finitu dira tratuiak,
Aintzinian botu hartuiak...
Haur gaixoak dolutuiak,
Kasik nigarrez urtuiak
Eta deliberatuiak...
Otxalde, emanzkik kantuiak!

KHANTU BERRIAK

Hizkuntzetan lehena nundik zen athera?
Hori dakienikan munduan othe da?
Eskualdunak zirenez Adam eta Eva,
Hoi erran dirona da Jainko Jauna bera.

Eskuara zen, iduriz, lehenik munduian
Hortaz mintzo baitziren Noeren barkuian;
Lurra ikhus orduko, mendi inguruian,
«Hara! Hara!» zioen eskuaraz orduian.

Babel dorreaz geroz kasik ahantzia,
Aita Noek beiratu orhoit zen guzia;
Hori baita arrotzek ezin ikhasia:
Gure aurkhian dute bertzek ifrantzia.

Eskuara bertzetarik duzu aintzin gibel;
Bainan gu hortan gaude bethi danik fidel;
Hortaz mintzatzea da guretako eder;
Hau bera dirostegu heldu diren haurrer.

Aiphu emaiten diot Eskual Herriari,
Baxe-Nabarren hasiz, Xubero gainari,
Laphurdi, Probentzia eta Nafarriori,
Gipuzkoa, Alaba, Bizkai ederrari.

Ez dira Frantziako lur hoiien erdiak,
Zathituak baitira bortzetarik biak.
Lur guzienak ditugu, aberats mendiak,
Hautan egiten dira hazkuntza handiak.

Eskual herria duzu hanitz maithagarri;
Hemen badugu ogi, arno ta haragi;
Osasunaren dako airea da garbi;
Zer deskantsuan gauden hortan da ageri.

Lur hau gure ait'onek zuten hautatua,
Etsai gaixtoetarik hazkarki zaindua;
Nahiz bi aldetarat dagon zathitua,
Amodioak dauka batera lothua.

Berrogoi mende huntan Eskual Herrietan
Jende bera bizi da hanitz guduketan,
Etsaiak izan dira, bainan alferretan,

Beren hezurak utzi dituzte lur hautan.

Sartzen zen bezain sarri lur hortan Moroa,
Aitek egiten zuten batasun osoa;
Heien gainerat zalhu hedatzen besoa,
Hunki hau etsaientzat ez baitzen goxoa.

Herkulen pare ziren Kantabre zaharrak;
Bihotzez ezti eta berthutez hazkarrak;
Oro izitu ditu hek zuten indarrak;
Amorrik ez du egin nehoiz menditarrak.

Fedean hazkar ziren gure arbasoak,
Bere bizi guzian zuzenbidekoak;
Eta hartan altxatu beren ondokoak,
Hortaz laguntzen gitu gu bethi Jainkoak.

Zeru lurren Jabea, zuri oihuz gaude
Deusetan ez baikira laguntzarik gabe;
Heier bezala guri iguzu fagore,
Hori galdatzen dugu ondokotzat ere.

IRUÑEKO FERJETAN

Iruñeko ferietan Iragan San Fermietan,
Ehun zaldi arribatu Andaluziatik tropan;
Merkhatu eder bat zautan, zaudelarik bi lerrotan.

Bat zen pikarta-xuria; hartan bota dut begia.
Andaluzak egin zautan bi untz-urheren galdia,
Eskain orduko erdia, harzak, hire duk zaldia.

Han nintzen arrapatua, aginduaz dolutua:
Urruntzeko izan banu hirur arditen hua,
Gizonez inguratua, iduri preso hartua.

Zeruko Jainko Jaun ona! Zerk ekharri nu ni huna?
Andaluz bat zazpi urthez presondegian egona,
Laburzki mintzo zautana: «Konda niri hitzema.

—Jauna, nahi dut pagatu, bainan lehenik miratu.
—Zaldiaren miratzeko denborarikan ez duzu;
Orai soma kondazazu, gero miratuko duzu.

Han nintzan plaza bethean, jende hainitzen artean:
Gogoeta hau egin nuen orduko estremitatean
Bertze nunbait pasa niro jaun hori puñal batean.

Eman orduko khondua, ezitzen hasi mundua.
Garitutik hartu nuen delako behor mainkua,
Emanik behar dirua, hustua bainuen lekhua.

Utzirik bide ederra, hartu dut oihan bazterra:
Zaldia nuen desferra, begi batetik okherra:
Usu soinatzen kitarra, ezturekin uzkerria.

Belategiko bentetan pasatu nintzan andetan;
Ahal bezala arribatu Urdazubiko errekan.
Zaldia sarthu portetan, athera nuen khordetan.

Nunbaitik argi aldera, arribatzen niz etxera.
Nere endrea ethorri zaut argiarekin athera;
Jarri behorrari beha, ez baitzen kontent sobera.

Horixe da behor txarra, eta bertzalde xaharra,
Hortan gastatu dautazu familiako beharra?
Bi soretan sal nintzazke zaldia eta senharra.

Ixilik zaude, Andrea; joan ez dakidan zaldia!
Bele eta arranoak borthatik daude guardia,
Othoi, hil zazu argia, hunat ez diton abia.

Ixilik zaude zu ere, gezurrik khondatu gabe,
Bele eta arranorik bortan ez baita batere:
Eginak gira gu ere estofa on baten jabe.

Plazan zutenean ikhusi, nahi zautaten erosi;
Tratuan baintzen hasi, ez zuten emaiten aski;
Ez nuen eskutik utzi, ume bat behar du hazi.

Jinen den ume berria, behor edo zamaria,
Eginen baitut guardia, denez ama iduria;
Heldu bada handia, oi zer primako zaldia.

MAKHILA

Lekhorneko landetan izan niz frangotan,
Errekontru txar batzu gerthatuz artetan;
Fantesia badute muthiko gaztetan:
Makhila ezin sofri eiherazainetan.

Igande goizño batez, deliberaturik,
Piaiaz juhan nintzan makhila harturik;
Bidian samurtzea gaizki gerthaturik,
Etxera jin ninduzun makhila galdurik.

Gazteak badabiltza bana ta birazka...
Makhila juan dautatet eskutik thiraka;
Goraintziak dioztet igorri milaka,
Holako jostetarik ez baitirot barkha.

Muthilak, etzirezte hobeki helduko,
Makhila hori turna eni merkhaturik,
Paper xuriak beltzez ditut markaturik,
Preio Etxezaharre han baitzen lekuko.

Martxoan da komunzki legez Garizuma,
Eta nik ezin kita usatu kostuma;
Goizian hartzen baduzu piaia urruna,
Erretiratu gabe jin daite ilhuna.

Preio Etxezaharrek dio Nikolasi:
«Kontent eskapaturik, joan nintzan ihesi,
Behar balinbaduzu auzia irabazi,
Bertze zonbait lekhuko behar bilharazi».

Hura nahi ez bada mintzatu lekuko,
Bernat Beltxa're han zen nik hura hartuko,
Eiherazainen partia ez du ukhatuko,
Segur niz ez dudala auzirik galduko.

Baldin egin bazuen zerbaitetan falta,
Laguntzeko etzuen urrun errienta;
Inoranten argitzen hari dena baita,
Bertsulari guziek hura dute aita.

Muziu Landarretxez gira estonatu,
Zeren duen makhila beretzat goardatu;
Haren arropa bera hortaz da mintzatu

Urguluko zimendu dela bilakatu!

Berriz heldu badira prima emaitera,
Jauna, jinen nitzaitzu gostuz ikhustera,
Neure pena guzien zuri kondatzera,
Ekharria bazira ene laguntzera.

Hamar haurren burhaso sorthu niz mundura,
Nahiz denen galtzeko badudan mentura,
Urthe txar hotan badut hanitz arrangura,
Miseria kantatuz bizi niz ardura.

Jauna, emaiten dautzut bi gisaz ohore,
Zure laguntza gabe ez bainiz deus ere;
Nahi baduzu jakin nor nizan ni ere,
Galda zazu nun dagon Janbatiz Otxalde.

LURREKO ENE BIZIA
(1865)

Lurreko ene bizia
Nola jua dudan guzia
Esplikatzan niz hasia:
Mundu huntarat izana bainiz gauza tipitik jautsia.
Han zen Jaunaren grazia,
Aitamer Berak utzia,
Hartaz izan niz hazia.

Ene aitamek hasteko
Kargua zuten hazteko,
Jainko legean sartzeko.
Egin ahalak egin dituzte ni gizon atheratzeko,
Hetan etsenplu hartzeko,
Kostuma txarrak uzteko,
Etzauntala dolutuko.

Bainan nik guziez irri,
Ez nuen behatu nahi
Heien kontseilu oneri;
Asko abisu eman derautet ni nahiz uros ezarri,
Trufatzen nintzan orori,
Ohartua munduari
Hartara nahi erori.

Gazterik nintzan airatu,
Libertiziona maitatu,
Gogoa hartan finkatu;
Gaztetasuna behar baitugu zoin gur'aldian pasatu
Nik ez dut hanitz gozatu,
Laster bainuen trenkatu,
Kordak lephotik nu hartu.

Gazterik lothu kordari,
Ez nuen bertzerik nahi,
Baizik kargu eder hori.
Geroztik hunat pena guziak ene gainerat erori.
Lotsaturik nintzan jarri,
Eta hobendun nihori,
Ezin mendeka nehor,

Zer egin dudan munduan,
Idukia dut buruan

Emaiteko liburuan;
Hogoi eta hamalau urthe eman ditut zerbitzuan.
Fidel gobernamentuan;
Arranda orai eskuan,
Jin baitzaut behar orduan.

Arranda horren partetik
Orai ez duket faltarik,
Gainerakoa ez dakit:
Ethorkizuna eman behar dut begien bixtan lehenik:
Adin handia batetik,
Eritasuna bertzetik,
Zahartzeak ez deus onik.

Orai hari niz zahartzen,
Gorphutza ere flakatzen,
Lurrak bere nu tiratzen;
Ene bizia egun guzietz bethi tonbarat hurbiltzen;
Hortaz nizanian orhoitzen,
Bihotza zeraut tristatzen,
Azken orenak lotsatzen.

Ene azken orenean,
Heriua jinen denean
Justu izanen niz agian,
Ama Birjina jar dakidala en'arimaren guardian,
Jaun Ona bertze aldean,
Kurutzia bien erdian,
Jujatuko nizanean.

Orduko jujamendua,
Arima badut justua
Oi, zer kontsolamendua!
Jainko jaun Onak emaiten badaut guzien barkhamendua,
Gozaturen dut zerua,
Berak hitzeman tronua,
Sekulako deskantsua.

NAPOLEONI

Mila zortzi ehun berrogoi hamabian,
Kantore berriak baditugu Frantzian:

Sujeten gainian,
Abendoaren bian,
Parise hirian,
Sala ederrian,
Baitzauden guztian,
Tronpatu uste gabian.

Sujetak nahi tut oneski deklaratu:

Bi ehun deputatu nola diren mintzatu:

Napoleon nahiz
Bethikotz kasatu,
Edo laurdenkatu,
Dute proposatu
Eta elgar hartu;
Etzaie baliatu.

Napoleon Jaunak ein du abilezia,
Bertzela galtzen zen Frantziaren erdia,

Igorri guardia,
Ordre bat berria
Estimagarria,
Deputatuientzat
Hura zen loria:
Gauaz presondegia.

Bero den gizonak han behar du freskatu,
Edo ez du behar nehor gaizki xerkatu,

Dira entseiatu,
Nahiz eskapatu,
Hartarik libratu;
Ditu segurtatu,
Barrean zerratu;
Han beharko kantatu.

Biba Napoleon guzien Presidenta!

Zuk egin daukuzu obra bat etselenta

Tenoria kausitu,
Ez baitzen beranta,
Afera xarmenta!
Deithuren zitugu
Zitoienen aita,

Hala zuzena baita.

Erlisionia ba, hura dela medio,
Nork ez du ukhanen harentzat amodio?
Frantziari abantail
Eman nahi dio;
Hil eta herio
Etzaio khario,
Egin ahal badio.

Aita Saindua re Erromako hirian
Berak plazatu du triunfeder batian;
Desterru baitzagon
Juan den aspaldian
Maltak'alderdian,
Eman du bidian,
Plazaren erdian,
President Italian.

KANBO HUNTAN

Perveriz, creveriz, zerveriz,
Eskuaraz ala latinez bardin trebe niz.
Orai bainiz emaztegai bat harrapatzekotan,
Ikhusten nauzue debruen lanetan;
Alabainan,

Emazterik gabe ezin pasa lauetan hogoi urthetan,
Lehenik miatuko niz Kanbo huntan,
Hemen ez badut hatxemaiten, Luhusoko errekan.
Han ez badut egiten, Bidarriko mendietan,
Han ez badut egiten, entseatuko niz Bankan!
Atx! Kukuso batek ausiki nu hankan!
Eta ene ezkontza debruek ereman!

CARNOT PRESIDENTAREN HERIOTZEA

Presidenta juan zauku aurthen Lyonera
Hango populuari agur egitera;
Jende hanitz jina zen, entzunik, bidera,
Hari bihotzetikan esker bihurtzera.

Hirian zen ibili guzien artean,
Bere adiskidekin karrosan airean...
Biba Carnot! oihuka guziek batean,
Etzen atsegin txarra haren bihotzean.

Bozkario handitan bihotza zabaldu,
Aita on bat bezala hura da mintzatu:
—Populuak behar du niganat hurbildu,
Guzieri nahi dut eskua tinkatu.

Alde orotarik jin jendia ospeka;
Karrosaren inguru oro ezin koka.
Gaixtagin batek dio kolpe tzarra bota,
Eta ments gabe utzi puñalaz jo-eta.

Ohartu bezein sarri, Prefeta altxatu;
Gaixtagina jo batez lurrerat etxatu;
Han zuten berehala gathez estekatu,
Bertzenaz nahi baitzen ixil eskapatu.

Zauri hura ikhusi zuen medikuia
Ilhun jarri zen, arrunt gogoetatuia,
Zeren puñala baitzen barnegi sartuia,
Hain zen izigarria, ezin sendatuia.

Mundu guzia eman nigar marrasketan,
Deus onik ez ikhusiz Presidenta baithan;
Mediku aipatuia ziren ikharetan
Beldurrez zakioten hil beren eskutan.

Zauria lothu eta aphur bat eztitu;
Apez baten hitz onak gero entzun ditu,
Giristino zelakotz haurretik izatu,
Jaunaren aintzinean bakean agertu.

Gizon prestu, zuzena zen guziendako;
Harek egin ongia ez da ahantziko;
Haren heriotzeaz gira orhoituko;

Kanpotarra behar zen puñalaz jotzeko.

Italiako seme, Lyonerat jina,
Frantzian hik eman duk dolu hanitz mina.
Gizon bihotzgabea, itsu gaixtagina,
Ez duk hiretzat aski urkhabeko fina.

Azken hitz bat zuretzat, gobernamenduia;
Gaixtaginez hari da bethetzen munduia;
Har zazu indar eta hazkar animuia;
Nausitzen ez utz etsai madarikatua.

SARAN EGUN BADUEN

Saran egun badugu bertsulari hanitz:
Katxo uztaritzarra, Beskoitz-ko Felitz;
Betiri jatsuarra, hortik dago irriz;
Xetre Hazparnekoa, partida nik aldiz,
    Anibar arin hiz;
    Zuraidarrak berriz
    Muske erakuts erhiz,
    Xara mintzo lodiz,
Otxalde kantugile, zahar ez balitz!

Otxalde, sortuz geroz, da bidarritarra,
Hanitzek dakitena, guarda zaharra;
Oraino bizi baita, ez du solas txarra,
Indarrez ahul eta gorphutzez meharra,
    Konkortu bizkarra,
    Eztitu sukharra,
    Galdurik indarra,
    Ez hala beharra,
Deskantsuan derama bizi ondarra.

Zaharretarik badut gauza hau entzunik:
Ez duela urguluak efetu onik;
Arropa merkeena dela kharionik,
Eta karioen hura azkenian merkenik;
    Botigan badut nik
    Kalitate finik,
    Parisetik jinik,
    Zuentzat eginik
Jauntzazue, ez baitu josteko lanik.

SOLDADO ONDOAN

Enperatrizari

Sortzez eskualduna eta soldado xortetik,
Gerletara joan nintzen ait'amen aldetik;
Nigarrez maiteño bat herrian utzirik,
Ez zuten uste berriz ni ikus bizirik...
Soldado on izan naiz ez dut urrikirik.

Lehenbiziko sua hantxet Italian,
Froatu izan nuen Magenta zubian;
Lerro osoak zoazen lurrerat aldian;
Enperadorea zen han gure erdian:
Harentzat hilen ginen guziak lorian.

Majentaren ondotik, gero Solferino:
Hain su bizirik ez da izan egundaino:
«Gur'Enperadorea, biba zu oraino!»
Han ere suharrago baitzinen gu baino,
Etsiak arras amor eman arteraino.

Bolboraren lana altxatu denean,
Napoleon, galopan, ezpata-eskuan,
Begiak erabiliz bere inguruan
—Nun da etsaia? —dio— joan deia airean?.
—Horra nun den ihaurri, etzana lurrean.

Erromatik entzun da oihu bat Frantzian:
Manduler batzu dira hasi errabian,
Gure Aita Saindua bortxatu nahian;
Bainan indarra urthu laster bihotzean,
Frantziako bandera agertu denean.

Erromatik Frantzian berriz sarturikan,
Amiens-en nindagon, izurrite hartan;
Herioaren eztaiak jastatu tut nik han,
Harekin hari ginen guziak borrokan:
Batzu hil zireneko, bertzeak korrokan.

Bere palaziotik entzunik berria,
Huna Enperatriza, zalhu ethorria:
Eriz eri dabila... zer ikusgarria!
«Iduri aingeru bat Jaunak igorria,
Zure ganik zombatek ez dugu bizia!».

Sei urtheren buruan, jin zautan orena,
Aspaldian Jaunari galdatzen nuena;
Ene herri maiterat naiz alderat jina;
«Urtzo begi urdina, hain fidel egona,
Orai aldean zaitut espos hein bat ona».

Haurretik maithaturik Jaunaren legea,
Bethi baliatu zait prestu izaitea.
Ongi zerbitzaturik Enperadorea,
Badut ohore frango, badut gurutzea...
Bide beretik habil hi ere gaztea.

SUPLEBANT BAT DERAUKU

Suplebant bat derauku jaun batek igorri,
Zahar gazte guzien bihotz-altxagarri;
Obligazio dugu guziek jaun horri,
Zeren lothu izan den obra ederrari.

Muziu Iribarren gure erretora!
Inoranten argitzen derama denbora,
Jaunak kreatuia du hortakotz mundura.
Izpirituz lanean ari da ardura.

Rolandoren denboraz hasi da mintzatzen,
Mahumet nola zuten gerletan lehertzen,
Eskualduna hastetik formatuia baitzen.
Obra berak baititu oraino segitzen.

Bere marka eman du leku bakhotxari:
Baxenabarren hasiz Zibero-Gainari,
Laphurdi probentzia eta Nafarriori,
Gipuzkoa, Alaba, Bizkai Ederrari.

Hango sujet handiak eman tu lerroan,
Zer obra egin duten zireno munduan;
Guziak aiphaturik nor bere gradoan,
Azkeneko sartu da koblen presiuian.

Muziu Zelhabe da primako lehena,
Bertsulari guzier nagusitu dena;
Hanitzek hartu dute sujet hortaz pena,
Bainan gauza hori zen zuzenaz harena.

XANXUNDEGIKO XAKHURRA

Xanxundegiko xakhurra
Zangoz errainez makhurra,
Berga bat luze muthurra,
Larrutik hurbil hexurra,
Aste guzian barura,
Zeren zen lekhu xuhurra.

Mahainpetik kokoriko,
Guardian dago Xuriko,
Artho axaltto bat noizko
Othe zaion eroriko;
Nausiak emaiten daizko
Dohan handik bi ostiko.

Xakhurraren deihadarra
Marruma eta nigarra!
Aspaldiko gaitz zaharra
Omen zuen zaragarra:
Hazka zirri eta zarra,
Dena zauri du bizkarra.

Amak ttipitik utzia,
Esnerik gabe hazia,
Tripa errainer josia,
Uliek jaten hasia,
Hola derama guzia
Goserik bere bizia.

Oilo zombait landan baitzen,
Nagusiak du galdatzen;
Batre ez ditu haizatzen,
Ez baitzakien saingatzen;
Bazterrera du behatzen
Eta sasian da sartzen.

Martin, etxeko muthila,
Xamarpian gordez makhila,
Haren ondotik dabila;
Xuriko ixil ixila
Etxera juan zen abila,
Gordetzeko lekhu bilha.

Sukhaldean nehor ezta,

Sartzen da xakhur herresta;
Zelakotz eliza phesta
Errakia zen prest presta;
Usain, milik eta jasta,
Dena jaten du has eta.

Etxekandriaren khexua!
Hor heldu da hats hantua.
—Potzo madarikatua!
Heia hor, usu usua,
Nik hautsi gabe burua,
Eginezak ordenua.

Ordenuaz etzen lotsa,
Baitzakien arras untsa
Nori zer utz nola pentsa:
Etxekandriari kokotza,
Muthilarendako moltsa,
Nausiari azken phutza!

Gosean bethi bizirik
Hiltzian ase bat egin dik:
—Xakhurak ez badu janik
Ez dik eginen lan onik—
Xuriko juan da hemendik
Abisu hori emanik.